

szülőföldem, annyi ősom vérrel, verítékkal, könnyel magyarrá szentelt rögét újra magyarrá és szabaddá tehessem!

Apa: Isten áldja meg szándékában!

Nagyapa: Látjátok, mennyit kell még mindig szenvednie most is a magyarnak. Bizony, nagy örömkömben csaknem megfeledkeztünk róluk... Elfeledkeztünk arról, hogy nem teljes még a mi munkánk!

Apa: Nem teljes, és addig nem is lehet teljes, amíg a mi édes hazánk egyetlen rögére idegen tapos, amíg egyetlen magyar testvérünket üldözik azért, mert ősei nyelvén mer beszélni saját hazájában!

Anyó: De most már erősebbek vagyunk, mint voltunk húsz éven át, bátrabban harcolhatunk szent ügyünkért, s ha a kicsi Jézus is velünk lesz, győzni is fogunk!

Laci: Ugy-e, édesanyám, én is harcolhatok majd az egész Erdélyország felszabadításáért?

Juon: Én is veled megyek, Laci!

Menekült: Fogadjuk meg hát szent esküvel, hogy egy percre sem feledkezünk meg legnagyobb kötelességünkről! Ez a mi legnagyobb kérésünk még karácsony szent éjtszakáján is Attól, akinek születése ünnepét ma ünnepli a világ.

Nagyapó: Imádkozzuk el hát itt, a karácsonyfa alatt, a magyar nemzeti imát, hogy a kicsi Jézuska, akinek szent Anyja védelmezi hazánkat ezer év óta, védje, óvja meg édes magyar hazánkat ebben a most dúló viharban s engedje megérnünk, hogy még egyszer összefogózhasson minden magyar kéz egyetlen, széttephetetlen gyűrűbe! Kicsi Jézuskám, nekem nem sok időm van már hátra, én kérlek, hallgasd meg könyörgésünket, Amen.

(Felállnak, majd elénekelik a Himnuszot.)

Függöny le.

Melyiket a kilenc közül?

Jókai Mór elbeszélése alapján színre alkalmazta *Sas Ede*.

Személyek: János mester, Sándorka, Teruska, Juliska, Ferike, Jánoska, Iluska, Palika, Pirike, Birika gyermekei, Háziúr, Házmesterné.

Szín: János mester lakása: egy szoba. A sarokban tűzhely, középen asztal, a falak mentén ágyak, jobbról elől háromlábú szék, mellette a padkán a csizmadia-mesterséghez szükséges anyag és szerszám. A szobát az alacsony tetőről lecsüngő petróleumlámpa világítja meg.

I. JELENET.

Teruska, 13 éves leány. A tűzhely körül tesz-vesz, karján egy másfél éves apróság. Az asztal mellett a 11 éves Sándorka tanul. Az egyik ágyban egy hároméves leányka alszik.

Sándorka (tanul: Ante, apud, ad, adversum, circum, circa, citra, citra, cis... (mindig hangosabban) Ante, apud, ad, adversum...

Teruska: Jaj, nem tudsz lassabban tanulni? Már éppen elaludna szegényke. Egész nap olyan nyűgös volt szegényke, alig tudtam tőle dolgozni. Pedig édesapámnak is le kellene szaladnom borért...

Sándorka: Hát fektesd le és szaladj!

Teruska: Fektessem le? Tudod, hogy nem marad — mindig csak karon! Na, fogjad te egy kicsit, míg én leszaladok a sarokra. (Oda akarja adni öccsének a kisleányt.)

Sándorka: Én dajkáljam? Amíg elemista voltam, csak megjárta, de gimnazista létemre pesztra legyek? Az női hivatás...

Teruska: Istenem, hogy egy fiút semmire sem lehet használni!

Sándorka: Aztán meg annyi a tanulni valóm; a tanár úr az egész könyvet feladta ismétlésül.

Teruska (megpróbálja lefektetni a gyermekét): No, csi-csikálj szépen, báránykám. (A másikhoz, aki az ágyban fekszik.) Te meg ne rugd le magadról a takarót!

Sándorka (tovább tanul, de már halkabban.) Circum, circa, citra cis...

II. JELENET.

Előbbieik. A házmesterné.

Házmesterné (hangosan beszél, de nagy benne a szívjóság): Jó estét, Teruska lelkem! Mindig dologban? Hát mi lesz az ünnepi vacsora? Dióspatkó, mazsolás kalács?

Teruska: Mákos csík, Zsuzsi néni. Nagyszerű mákos csík!

Házmesterné: Hogy milyen pompás kis gazdasszony maga Teruska. A püspöknek sincs külön! S még ez a nyole gyerek is a nyakán, a legkisebb alig másfél esztendőcs csöppség...

Teruska (oldalpillantással Sándorra): Hagyja el, Zsuzsi néni, a nagyobbakkal még több baj van, mint a kicsikkel. (Az ágyra néz.) Hála Istennek, elaludt a kicsike!

Házmesterné: Hát én bizony kitekerném valamennyinek a nyakát, ki én!

Teruska: Maga, Zsuzsi néni? Hiszen még a csirkét is más vágja le magának!

Házmesterné (körültekint): Hát a többiek hol rakoncátlankodnak?

Teruska: Elmentek, ki ide, ki oda, a szomszédokhoz, a pajtásaikhoz, hogy legalább lássák, mit hozott azoknak a Jézuska.

Nekünk bizony nem hoz egyebet, mint jó étvágyat a mákos csikhoz. Dehát adjunk hálát így is a jó Istennek, amiért édesapánknak erőt ad, hogy legalább a kenyerünket megkeresse.

Házmesterné: Kilenc éhes száznak! Uram, Teremtőm! Bizony, a mester uram...

Teruska: De édesapámnak mégis szerzek egy kis karácsonyi meglepetést. Megtakarítottam legalább egy meszely bo-rocskára valót. Éppen le akartam érte szaladni. (Az ágyra tekint.) Jaj, már megint mozgolódik!

Házmesterné: Valóságos angyal maga, Teruska! Hát csak menjen le szépen, majd én vigyázok erre a két parányi jószágra. Majd hátrakötöm a sarkukat, ha nem maradnak békességben.

Teruska (kendőt terít vállára): Köszönöm, drága Zsuzsi néni. (A diákhoz) Te meg eredj, Sándorka, hívd haza a testvéreidet, mindjárt itthon lesz édesapánk. (Felkap egy üveget és kisiet az ajtón.)

Sándorka (indul, kezében a könyv, kimenőben is tanul). Anta, apud, ad, adversum...

III. JELENET.

A házmesterné, majd János mester.

Házmesterné: (Teruska után nézve): Hát csak megáldotta az Ur János mestert ezzel a kislánnyal. Nem tudom, mi lett volna nélküle, mióta szegény felesége megboldogult. (Az ágyhoz lép és gyönyörködik a gyermekekben.) De milyen aranyos gyerekek, akár csak két mosolygó angyalka!

János mester (belép, látszik, hogy el van fáradva, köhé-csel).

Házmesterné (visszafordul az ágytól): Jó estét, János mester!

János: Nini, házmesterné asszonyság! Mi jóban jár nálunk?

Házmesterné: Teruskát helyettesítem egy kicsit, aki leszaladt, hogy... izé... (észreveszi elszólását). Hát a mester uram honnan jön ilyen későn?

János: Sokat lótotam-futottam. Munkákat vittem haza, hogy egy kis pénzt szedjek össze. Nálunk bizony mindig elkel a pénzecske. Feneketlen gyomrocskák vannak ám itt!

Házmesterné: Mindig csodálom, hogy tud eleget keresni ennek a kilenc kis farkasnak. Azért is üti sokszor éjfél után is a kaptát.

János: Ne zúgolódjunk, Zsuzsi néni. Isten bocsássa meg a bűnömet. Csak az a baj, hogy szegény jó feleségem meghalt. Ha élne, nem volna itt semmi baj!

Házmesterné (szemeit törli): Isten nyugosztalja szegényt... Mester uram viszont egyedül maradt ezzel a sátorralja gyerkőccel...

János: Bizony, mondhatom, nem kis munka volt! Kettő-három már iskolába járt, de egy-kettőt még akkor kellett jární tanítani. Ezt öltöztetni, azt megmosdatni, amannak pépet főzni...

Házmesterné: S valamennyire keresni! Mikor kenyeret kell szelni, egyszerre kilenc karój!

János (nevetve): S mikor cipőt kell szabni, egyszerre kilencet! Még vevőnek is elég volna!

Házmesterné: No, azon legalább nem kesereghet János mester, hogy nincs elég megrendelője. De meg is érdemli, szinte panaszkodnak a vevői, hogy nem bírják elszaggatni, amit egyszer megvarrt!

János: Egyebekben se panaszkodjunk, Zsuzsi néni! Kilenc bizony, egészen kerek szám. De hála Istennek mind egészséges, épkezláb, szép is, jó is. S inkább kilenc darab kenyér, mint egy orvosságos üveg. Inkább kilenc ágy egymás mellett, mint egy koporsó közte!

Házmesterné: Az Isten őrizzen meg tőle minden jóra való szülőt! Dehát azért amondó vagyok, hogy oda is ellátogathatna a gólyamadár, ahol ugyancsak bőviben volna miből ellátni a gyermekeket. Például odafenn a háziúrnak is! — Igaz, hogy felesége sincs, de hát mért nincs? Az ilyen gazdag embereket törvénnyel kellene kötelezni arra, hogy megházasodjanak, mikor annyi derék lány van a világon, aki örülne, ha bekötnék a fejét. Igaz, hogy ökelme sohasem volt valami szemrevaló legény, most meg már pohos is, kopasz is, öreg is, beteg is, de annyi a pénze, mint a Dárius királynak! Aztán se kutyája, se macskája!

János: Jaj, de szomorú élete lehet szegénynek!

Házmesterné: Maguk tízen laknak itt ebben a kuckóban, ő pedig egyedül ténfereg kilenc szobában, s helyét sem leli bennük.

János: Igazán szívből sajnálom szegényt!

Házmesterné: Csak úgy turkál a drága finom ételekben, csak úgy hánykolódik a selyem ágyban, még a légy szárnya is bántja!

János: Annál jobban alszom én, ha elfáradtam a mustrát döngetni. Még az is baj, hogy nagyon mély álmom van és nem ébredek fel, mikor egyik vagy másik kicsi rosszat álmodik és felsír. Olyankor mindig a Teruska... Tudja, házmesterné, igazán annyira rosszul esik, hogy most, amikor a kis Jézus születésének ünnepét várjuk, még csak egy rendes vacsorát sem adhatok gyermekeimnek, nem is szólva arról, hogy valamit kapjanak. Mikor hazafelé jöttem, meg-megálltam a kirakatok előtt, láttam a sok cifra játékot, ezüst bárányt, cukor-babát, a szívem is összefacsarodott. (Felsóhajt.) No, de hol van Teruska? S hol vannak a többiek?

Házmesterné: Mindjárt itt lesznek. Hallom is már, hogy jönnek. Egy egész iskola!

IV. FEJEZET.

Előbbieik, gyermekek.

Gyerekek (betódulnak, Teruska is jön, az üveget köténye alá dugva. A lármás kis csapat megrohanja apját): Apuka, apuka! Kezit csókolom!

János (lehajlik a gyerekekhez, simogatja, ölelgeti őket): Na, na, na, báránykáim, angyalkáim, szét ne szedjétek... (A két kislány felébred az ágyban, Teruska hozzájuk siet és odaviszi őket apjukhoz, aki két karjára veszi őket, a többi körülötte nyüzsög.)

János (házmesternéhez): Nohát, nincs igazam, hogy sajnálom a szegény háziurat?

Házmesterné: Bizony sajnálhatja is! Hát megyek én is. Szép karácsonyestét kívánok maguknak, mester uram. Jó éjtszakát gyerekek, aztán fel ne verjétek a házat.

Teruska és gyerekek: Jó éjtszakát házmester néni!

(A házmesterné búcsút intve el.)

Teruska: Most aztán hamar elkészítem a vacsorát, édesapám. Hamarabb nem készíthettem el, mert a tésztát nem akartam addig befőzni, míg édesapám haza nem jön, elázott volna.

János: Hanem megálljunk csak egy kicsit azzal a vacsorával, édes lányom! Ugyan mindnyájan éhesek vagyunk már, mindazonáltal várjunk még egy keveset a vacsorával. Tudjátok-e aprószentek, milyen este van ma?

Gyerekek (kórusban): Tudjuk, tudjuk! Karácsony este!

János: Hát akkor azt is bizonyosan tudjátok, mit ünnepelünk ezen a szent estén?

Teruska: A kis Jézus születése napját!

János: Ugy van, kislányom! Nagy ünnep ez! Hozzánk bizony nem látogat el az angyalka a szép karácsonyfával, úgy látszik, másfelé sok dolga van. Hanem azért ne búsuljatok. Megtanítalak egy szép karácsonyi énekre! Akarjátok? Így ünnepeljük meg a kis Jézus születésének ünnepét!

Gyerekek: Jaj, de jó lesz, jaj de szép lesz!

Terike: Engem tanítson meg először, édesapám!

Többiek: Engem, engem!

János: Egyszerre mindnyájan megtanulhatjátok. Álljatok fel szépen sorba! (A gyerekeket nagyság szerint sorba állíttatja.) Így ni. Most aztán majd én előre énekelem, ti pedig utánam. (Elkezd az éneket.)

Krisztus Urunknak áldott születésén...

(Itt lehet más, közismert karácsonyi éneket is énekelni.)

Gyerekek (eleinte félénken, összevissza énekelik, János befogja a fülét.) Ne vigyétek félre! Ne gyertek ki a taktusból! Te, Pali, ne siess! Feri ne maradj el! Na, kezdjük csak újra szépen, de jól figyeljétek!

(Az ének újra felcsendül, végre egészen jól megy.)

V. JELENET.

Előbbiek, háziúr.

Háziúr (Az ének közepén nyit be s megáll az ajtónál.) Miféle zenebona ez?

János: Zenebona? Hát nem tudja az úr, hogy szép karácsonyi ének? Tessék nézni, itt vannak az orgonasípek, akár

egy élő templomi orgona! Hát nem tudja a nagyságos úr, hogy mikor gyermekek énekelnek, az anygalkák is nevetnek az égbelen? De... kihez van szerencsém?

Háziúr: Én vagyok ennek a háznak a gazdája. Kegyelmed ugyebár János mester, a csizmadia?

János: Az vagyok kérem. Ez aztán a meglepetés! Talán bizony cipőt méltóztatik rendelni? Éppen van egy készen, finom, drága jószág!

(A kis Feri már szalad is és egy hatalmas csizmát hoz elő a sarokból.)

János: Nem azt, te fülesbagoly! Vagy újat csináljunk? Azt is lehet. Azonnal mértéket veszek. Tessék csak, parancsoljon helyet foglalni s a cipőt lehúzni.

Háziúr: Nem azért jöttem, mester uram. (János intésére a gyerekek eltávolodnak.) Mondja csak, ez mind a maga gyereke, János mester?

János: Éppen kilenc.

Háziúr: Kilenc? Nekem úgy rémlett, amikor énekeltek, mintha tizenkilencen lettek volna! Hát idehallgasson, János mester. Rólam azt beszélük, hogy kemény szívű ember vagyok, vén zsugori, aki fogához veri a garast.

János: Ó, kérem...

Háziúr: Hát nem vagyok az. Ma karácsony szent estéje van. Tudja mit, János mester, nem adná nekem ide az egyik gyermekét? Az egyik fiút! Fiamnak fogadnám, kitaníttatnám, urat nevelnék belőle!

János: Hogy tetszik mondani... hogy adjam oda egyik kisfiam...?

Háziúr: Igen igen, mit gondolkozik ezen? Nézze János mester, nemcsak azt teszi szerencséssé, amelyiket ideadja, hanem a többit is, mert az az egy nagy úr lesz, gazdag lesz s a többit is segítheti. Saját gyermeke ellen vétkezik, ha elszalasztja ezt a jó alkalmat. Na, meg eggyel kevesebben is lesznek, kevesebb kenyér, kevesebb ruha, cipő... Na?

János (fejét vakargatja): Hát csakugyan gondolja a nagyságos úr...?

Háziúr: Természetesen. Hát egy-kettő, válassza ki a fiúk közül valamelyiket!

János: Jaj, Istenem... én válasszak közülök? Talán a nagyságos úr választana...

Háziúr: De hátha én azt találok választani, amelyiket legjobban szereti?

János: Amelyiket a legjobban szeretem? Hiszen én valamennyit nagyon-nagyon szeretem (hangja megremeg, de erőt vesz megindultságán.) Hát ha csakugyan azt hiszi a nagyságos úr, hogy valamennyin segíthetek... (Hozzáfog a válogatáshoz.) A legnagyobb Teruska. Ez lány, de különben sem adhatnám oda, ő pótolja boldogult édesanyjukat (elérzékenyedik, hirtelen tovább fordul). Ez a Sándorka. No, ezt nem adom. Ez

jól tanul: ebből papnak kell lenni. A harmadik: ez leány, leány nem kell a nagyságos úrnak. Ferike: ez már segít nekem a mesterségben, nélküle már nem lehetnék el (egyre érzékenyebben nézi őket, látszik, nehezebbre van a szó is). A Jánoska: lám, lám, ő meg az én nevemet viseli, hát csak nem adhatom oda a lelkemet. A kicsi Józsika: ez meg egészen az édesanyja, mintha csak őtet látnám, ő nem lenne többet a háznál...? No, most megint leány következik, ez semmi. Azután itt van Palika. Ő volt megboldogult édesanyjának legkedvesebbje; ő, szegény jó feleségem, megfordulna sírjában, ha idegennek adnám... (szemét töröli.) No, ez a kettő meg még nagyon kicsike, mit csinálna vele a nagyságos úr? Na, meg lányok is — Hála Istennek!

Háziúr: Na, úgy látom, nem tud választani közülük! Hát válasszanak a gyerekek!

János: No, porontyok! válasszatok magatok; melyitek akar elmenni, nagy úr lenni, kocsiban járni? Szóljatok no, álljon elő, aki akar.

Gyerekek (húzódognak, odahúzódnak édesapjukhoz, átölelik, ölébe hajtják fejüket, cirógatják.)

János (teljesen elérezkenyedve): Nem lehet, nagyságos uram, nem lehet! A szívem szakadna utánuk... Kérjen tőlem akármit a világon; de gyermekemet egyiket sem adom senki-nek, ha már az Isten nekem adta őket.

Háziúr: Jó. Hát tartsa meg a gyermekeit. Akkor hát más valamit kérek magától. Igérjék meg, hogy nem énekelnek ezentúl s fogadja el tőlem ezt az ezrest.

János (hüledezve): Ezer pengőt...? Ezért...?

Háziúr: Fogja hát. (Nyújtja a bankjegyet, de János meglepetésében nem nyúl utána, a bankó a földre esik. Teruska veszi föl s adja édesapja kezébe.) Hát áll az alku, mester uram? Na jól van, de vége legyen az éneknek. Jó éjtszakát! (Kimegy.)

VI. JELENET.

János és a gyerekek.

János (hosszan néz a távozó után, majd a kezében lévő bankjegyre néz.) Szent Isten! Hát még ennyi pénz is van a világon! De hova is tegyem? (Keresés után a ládába zárja, a kulcsot kiveszi s a zsebébe teszi.) Na, de most már egy szót se halljak, gyerekek, értettétek?

Ferike: Nem is beszélünk, csak énekeljük el mégegyszer azt a szép éneket, amit az előbb tanultunk...

János: Micsoda? Hát nem hallottátok, hogy nem szabad többé énekelni?! Egy szót se halljak! (A gyerekek félősen a sarokba húzódnak.)

Teruska (félénken): Talán befőzhetném már a mákos csíkot?

János (mogorván, félválról): Nekem nem kell. Nem vagyok már éhes...

Teruska: De a gyerekek talán ennének...

Sándorka: Mi se kérünk...

Palika (összeség testvéreivel s halkán rákezdik az éneket.)

János (szigorú pillantással csendre inti őket. Leül a háromlábúra, kezébe vesz egy bőrdarabot, forgatja, egyszer csak maga is dúdolni kezdi az éneket.)

Terike (szelíden figyelmezteti): Édesapám...

János: Először a szájára üt, azután megharagszik, nagyot üt a mustával a tőkére, kirugja maga alól a széket, kinyitja a ládát, kiveszi belőle az ezrest s kifut vele a szobából.)

Gyerekek (megszeppenve várnak.)

János (kis idő múlva visszajön.)

VII. JELENET.

Előbbie, házmesterné.

Házmesterné: Ki járkált itt az előbb?

János: Én vittem vissza az ezerpengőt a háziúrnak.

Házmesterné: Ezer pengőt? Aztán honnan és miért?

János: Nézze lelkem, házmesterné asszonyság... Itt volt a háziúr s adott nekem ezer pengőt. Képzeld, valóságos eleven ezer pengőt! De tudja mit kívánt érte? Hogy ne énekeljünk többet a gyermekekkel még karácsony szent estéjén sem! Hát nem bírtam megállni, hogy legalább ezen a szent estén ne énekeljünk. Visszavittem a pénzt, letettem a háziúr asztalára s ezt mondtam: Nagyságos jó uram! instálom alássan, vegye vissza a pénzt, hadd ne legyen az enyém; hadd énekeljek én, mikor nekem tetszik, mert az több ezer pengőnél is!

Gyermekek (boldogan szaladnak édesapjukhoz, ölelik, csókolják nagy szeretettel. Azután hozzáfognak újra az énekhez. János mester velük énekel nagy buzgalommal.)

(Közben házmesterné kimegy.)

VIII. JELENET.

(Az ajtó kitárul, a házmesterné kezében egy szépen feldíszített kis karácsonyfával lép be, melyet az asztalra tesz.)

Házmesterné: Nézzétek csak, gyerekek, mit hozott a Jézuska?

Gyerekek: (az asztalhoz szaladnak): A Jézuska? Az édes Jézuska? Jaj, de gyönyörű! De szép!

Házmesterné (félrevonja a mestert): A háziúr küldi és azt üzeni, hogy csak énekeljenek, de úgy, hogy ő is hallhassa.

János (nem akar hinni a fülének): Csakugyan, azt üzeni?! No, akkor Teruskám, most már igazán főzd be azt a vacsorát, mert mindnyájan megéhezünk! Előbb azonban még egyszer énekeljék el azt a szép éneket, ha már így megáldott a kis Jézuska!

Elkezd az éneket, hangja el-elesuklik, de azért tovább folytatja. A gyerekek éneke ujjongva szárnyal a magasba.)

(Függöny.)